

Sygn. akt II PK 224/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 lutego 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Halina Kiriło (przewodniczący)

SSN Józef Iwulski (sprawozdawca)

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z powództwa J. S.

przeciwko A-B S.A.

o odprawę emerytalną,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 4 lutego 2011 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych [...] z dnia 13 maja 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną, odstępując od obciążenia powoda zwrotem kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz strony pozwanej.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 19 lutego 2010 r., Sąd Rejonowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych: 1) zasądził na rzecz powoda J. S. od pozwanej kwotę 25.680 zł brutto z ustawowymi odsetkami od dnia 4 czerwca 2008 r. do dnia zapłaty

tytułem odprawy emerytalnej, 2) umorzył postępowanie w pozostałym zakresie (ponad kwotę 25.680 zł) oraz 3) orzekł o kosztach procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że u pozwanej obowiązywał od dnia 21 grudnia 2006 r. regulamin programu dobrowolnych odejść (PDO), zgodnie z którym pracownicy decydujący się na rozwiązanie umowy o pracę mieli otrzymać między innymi odprawę emerytalną wypłacaną wyłącznie pracownikom uprawnionym po rozwiązaniu stosunku pracy do świadczeń emerytalnych. Pismem z dnia 15 stycznia 2007 r. powód zwrócił się do pracodawcy o wyrażenie zgody na rozwiązanie umowy pracą za porozumieniem stron na warunkach określonych w regulaminie PDO. Porozumienie w sprawie rozwiązania stosunku pracy między powodem a pozwaną zawarte w dniu 26 lutego 2007 r. przewidywało, że rozwiązanie stosunku pracy nastąpi w dniu 31 marca 2007 r. W związku z rozwiązaniem stosunku pracy pozwana wypłaciła powodowi świadczenia określone w regulaminie PDO, za wyjątkiem odprawy emerytalnej. Sąd Rejonowy ustalił ponadto, że powód nabył prawo do emerytury od dnia 1 marca 2008 r. i wnioskiem z dnia 25 marca 2008 r. zwrócił się do pozwanej o wypłatę odprawy emerytalnej. Wniosek ten został załatwiony odmownie.

Sąd pierwszej instancji uznał, że powód nabył uprawnienie do odprawy emerytalnej, bowiem osiągnął wiek emerytalny w dniu 18 lutego 2008 r. Sąd zwrócił przy tym uwagę, że regulamin PDO przewidywał prawo do odprawy emerytalnej tym pracownikom, którzy byli uprawnieni do świadczeń emerytalnych po rozwiązaniu stosunku pracy. Zdaniem Sądu, regulamin nie wymagał, aby przyczyną rozwiązania stosunku pracy - dla nabycia prawa do odprawy emerytalnej - był "zamiar automatycznego uzyskania przez pracownika emerytury". Istotny był nie tyle zamiar pracownika przejścia na emeryturę, co faktyczny skutek sprowadzający się do takiego przejścia. W ocenie Sądu pierwszej instancji, każdy pracownik przechodzący na emeryturę powinien przynajmniej raz w życiu otrzymać odprawę z tego tytułu (to świadczenie ma charakter powszechny) i dlatego powództwo zasługiwało na uwzględnienie.

Wyrokiem z dnia 13 maja 2010 r., Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, w uwzględnieniu apelacji strony pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego, zmienił ten wyrok w punktach I, III i IV w ten sposób, że oddalił

powództwo oraz orzekł o kosztach postępowania odwoławczego. Sąd Okręgowy podzielił i przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, jednak uznał, że Sąd Rejonowy dokonał błędnej wykładni przepisów prawa mających zastosowanie w okolicznościach faktycznych sprawy. Zdaniem Sądu Okręgowego, nietrafna była konkluzja Sądu pierwszej instancji jakoby powód był uprawniony do otrzymania od pozwanej odprawy emerytalnej. Sąd odwoławczy nie podzielił twierdzenia powoda, że nabył on prawo do emerytury jeszcze przed rozwiązaniem stosunku pracy i uznał za nietrafne powołanie się w tym zakresie na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 października 2007 r., P 10/07. Skutki tego wyroku - co wynika z jego uzasadnienia - dotyczyły bowiem jedynie zdarzeń przyszłych i nie mogły mieć odniesienia do zdarzeń, które już nastąpiły. Według Sądu Okręgowego, należy przyjąć, że powód nabył uprawnienia emerytalne w dniu 1 marca 2008 r., a więc już po rozwiązaniu stosunku pracy. Skoro w sprawie nie ma zastosowania powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego, to trzeba rozstrzygnąć, czy wobec rozwiązania stosunku pracy z dniem 31 marca 2007 r. i nabycia uprawnień emerytalnych w dniu 1 marca 2008 r. przepisy regulaminu PDO były podstawą przyznania powodowi odprawy emerytalnej. Według Sądu Okręgowego, postanowienie regulaminu PDO, że odprawa emerytalna w wysokości ustalonej na zasadach wynagradzania obowiązujących w dniu 15 stycznia 2007 r. należy się pracownikom, którzy rozwiążą stosunek pracy z pozwaną w ramach PDO i którzy będą uprawnieni do świadczeń emerytalnych po rozwiązaniu stosunku pracy, jest regulacją szczególną wobec art. 92¹ k.p. Charakter tej regulacji wyraża się przede wszystkim w tym, że dotyczy ona wysokości wypłacanego świadczenia, nie zaś samych zasad i warunków, na jakich ono przysługuje. Znaczy to, że odprawa emerytalna przysługiwała o tyle, o ile stosunek pracy ustał w związku z przejściem na emeryturę. Ścisły związek pomiędzy rozwiązaniem stosunku pracy a uprawnieniem do świadczeń emerytalnych nie może wyrażać się jedynie tym, że pracownik nabędzie takie uprawnienia w bliżej nieokreślonej przyszłości po rozwiązaniu stosunku pracy (w tej sprawie niemal po upływie roku). Idąc takim tropem rozumowania należałoby bowiem konsekwentnie przyjąć, że nawet uzyskanie przez pracownika uprawnień emerytalnych po upływie 20 lat od daty rozwiązania stosunku pracy powinno powodować przyznanie pracownikowi

odprawy emerytalnej. Takie wnioskowanie byłoby oczywiście bezzasadne. Należy zatem uznać, że powód po rozwiązaniu stosunku pracy nie był osobą "uprawnioną do świadczeń emerytalnych", skoro takie uprawnienie nabył po upływie dłuższego okresu (11 miesięcy). Nie zostały więc spełnione przesłanki, od których regulamin PDO uzależniał wypłatę odprawy emerytalnej. Sąd Okręgowy uznał, że odprawa emerytalna przewidziana w regulaminie miała dotyczyć tylko tych pracowników, którzy bezpośrednio po rozwiązaniu stosunku pracy przechodzili na emeryturę. Skoro takiego bezpośredniego związku nie można stwierdzić w przypadku powoda, to zgłoszone przez niego powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Od wyroku Sądu Okręgowego powód wniósł skargę kasacyjną, w której zarzucił naruszenie: 1) art. 92¹ k.p. "w związku z wewnątrzzakładowym źródłem prawa wydanym w formie Regulaminu Programu Dowolnych Odejść" wskutek błędnego przyjęcia, że nie zachodzi związek między ustaniem stosunku pracy powoda, a jego przejściem na emeryturę; 2) art. 18^{3a} k.p. wskutek pominięcia przez Sąd drugiej instancji, iż pozwana odmówiła wypłaty odprawy emerytalnej tylko niektórym (trzem) pracownikom, podczas gdy "w zbliżonym bądź identycznym stanie faktycznym i prawnym" innym pracownikom wypłacono odprawę emerytalną przewidzianą w ramach PDO, w tym także pracownikom, którzy w dniu rozwiązania umowy nie posiadali uprawnień emerytalnych; w ten sposób doszło do złamania przez pozwaną zasady równego traktowania pracowników przy rozwiązywaniu stosunku pracy; 3) art. 316 § 1 k.p.c. wskutek nieuwzględnienia przez Sąd Okręgowy "nowego stanu prawnego powstałego po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 października 2007 r." i nowelizacji art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227).

W uzasadnieniu skargi powód wywodził w szczególności, że wyrok Sądu drugiej instancji naruszył zasadę pewności prawa oraz jednolitości orzecznictwa, bowiem w dwóch sprawach rozpatrywanych przez Sąd Okręgowy o odprawę emerytalną, w których stroną pozwaną był ten sam podmiot i które dotyczyły identycznego stanu faktycznego, zapadły odmienne rozstrzygnięcia, "które sankcjonowały dochodzone roszczenia byłych pracowników strony pozwanej". Skarżący podkreślił ponadto, że "w świetle nowelizacji art. 29 ustawy o emeryturach

i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych" w dniu rozwiązania stosunku pracy powód nabył uprawnienia emerytalne, bowiem posiadał wiek emerytalny wynoszący 64 lata oraz staż pracy powyżej 40 lat. W takich okolicznościach faktycznych i prawnych "nie sposób zaprzeczyć powodowi prawa do odprawy emerytalnej i to w dniu rozwiązania stosunku pracy".

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w całości i "utrzymanie w mocy w całości" wyroku Sądu pierwszej instancji, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd Okręgowy, a także o zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana wniosła o jej oddalenie w całości z uwagi na brak uzasadnionych podstaw oraz o zasądzenie od powoda kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, co następuje:

Skarga kasacyjna jest pozbawiona uzasadnionych podstaw, bowiem wszystkie powołane w niej zarzuty są chybione.

Zgodnie z postanowieniem regulaminu PDO, w oparciu o które powód dochodził spornego roszczenia, "pracownicy, którzy będą rozwiązywać stosunki pracy ze Spółką w ramach PDO otrzymają (...) odprawę emerytalną wypłacaną wyłącznie pracownikom uprawnionym po rozwiązaniu stosunku pracy do świadczeń emerytalnych w wysokości ustalonej na zasadach wynagradzania obowiązujących tych pracowników w dniu 15.01.2007 r.". Jest to regulacja szczególna względem przepisów powszechnie obowiązujących (art. 92¹ § 1 k.p.), bowiem zmienia wysokość odprawy emerytalnej przez ustalenie, że będzie ona przysługiwać, nie w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia pracownika liczonego według zasad obowiązujących przy ustalaniu ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy, lecz w wysokości "ustalonej na zasadach wynagradzania obowiązujących tych pracowników w dniu 15.01.2007 r.". Regulacja ta określa krąg osób nabywających prawo do odprawy emerytalnej według zasad regulaminowych (którym będzie ona wypłacana) jako "wyłącznie" pracowników uprawnionych po rozwiązaniu stosunku pracy do świadczeń emerytalnych. Według brzmienia tego postanowienia (wykładni językowej, literalnej) można twierdzić - jak czyni to powód - że odprawa emerytalna

przewidziana w przepisach zakładowych należy się powodowi, bowiem nabył uprawnienie do emerytury "po rozwiązaniu stosunku pracy" w dniu 1 marca 2008 r., podczas gdy rozwiązanie jego stosunku pracy nastąpiło w dniu 31 marca 2007 r. Jednak jest to wykładnia prowadząca do rezultatu niemożliwego do akceptacji (wskazanego przez Sąd drugiej instancji), że odprawa przysługuje także pracownikom, którzy nabyli prawo do emerytury po upływie nawet bardzo długiego okresu po rozwiązaniu stosunku pracy. Wykładnia spornego postanowienia regulaminowego nie może więc ograniczać się jedynie do przyjęcia prostego brzmienia tego postanowienia, lecz wymaga analizy funkcjonalnej i systemowej, zwłaszcza w kontekście utrwalonej interpretacji art. 92¹ k.p. Przede wszystkim należy więc zważyć, że sporne postanowienie regulaminu łączy nabycie uprawnienia do świadczenia (odprawy emerytalnej) ze ściśle określonym zdarzeniem, to jest nabyciem przez pracownika prawa do emerytury "po rozwiązaniu stosunku pracy". Innymi słowy, w regulaminie PDO przy ustalaniu prawa do odprawy emerytalnej - podobnie jak w art. 92¹ § 1 k.p. - zakłada się istnienie związku pomiędzy nabyciem prawa do emerytury, a zakończeniem stosunku pracy.

W pierwszej kolejności chodzi tu o związek czasowy, ale nie może on mieć charakteru przypadkowego. O ile zatem przyjęcie istnienia takiego związku jest możliwe w sytuacji, gdy pracownik spełni wszystkie przesłanki nabycia prawa do emerytury w dniu rozwiązania stosunku pracy lub też w niedalekiej przyszłości po tej dacie, o tyle związek taki należy wykluczyć, gdy ostatnia z przesłanek warunkujących nabycie prawa do emerytury - co dotyczy zwłaszcza osiągnięcia wieku emerytalnego - zostanie spełniona po upływie dłuższego czasu (por. w tym względzie uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 1989 r., III PZP 7/89, OSNCP 1990 nr 6, poz. 77 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2004 r., I PK 694/03, OSNP 2005 nr 11, poz. 155; z dnia 4 października 2006 r., II PK 14/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 273 i z dnia 24 kwietnia 2007 r., I PK 281/06, LEX nr 469998, w których przyjęto, że odprawa emerytalna nie przysługuje pracownikowi, jeżeli wiek emerytalny osiągnął po rozwiązaniu stosunku pracy). Odprawa emerytalna jest świadczeniem powszechnym, ale powszechność ta jest realizowana w sposób wyznaczony przez konkretne przepisy (sporne

postanowienie regulaminu, czy art. 92¹ k.p.). Warunkiem nabycia tego świadczenia jest zaistnienie związku czasowego między zakończeniem stosunku pracy a nabyciem prawa do emerytury. Okres 11 miesięcy, jaki wystąpił pomiędzy rozwiązaniem stosunku pracy powoda (31 marca 2007 r.) a nabyciem przez niego prawa do emerytury (1 marca 2008 r.), nie daje podstaw do przyjęcia, że powód przeszedł na emeryturę "w związku" z ustaniem stosunku pracy, który poprzednio łączył go z pozwaną.

Brak związku czasowego wymaganego do nabycia prawa do odprawy emerytalnej jest - między innymi - konsekwencją ustalenia, że powód nabył prawo do emerytury z dniem 1 marca 2008 r. Nietrafny jest przy tym zarzut naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. polegającego - według powoda - na pominięciu "nowego stanu prawnego powstałego po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 października 2007 r." i nowelizacji art. 29 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W szczególności nie można podzielić argumentacji, że "w świetle nowelizacji" art. 29 ustawy o emeryturach i rentach powód nabył prawo do emerytury w dniu rozwiązania stosunku pracy, bowiem wówczas legitymował się ponadczterdziestoletnim stażem pracy i osiągnął wiek emerytalny (64 lata). Co do zasady prawo do emerytury powstaje z dniem spełnienia warunków wymaganych do nabycia tego prawa (art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach). Jednakże zasady nabywania prawa do emerytury na podstawie art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (zarówno przed, jak i po wskazywanej nowelizacji), wynikające z określonych w nim przesłanek, różnią się od zasad nabycia prawa do "normalnej" emerytury, przy czym nie chodzi tylko o niższy wiek emerytalny. Przesłanką nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest bowiem złożenie wniosku o to świadczenie a więc prawo do tej emerytury nie powstaje z mocy prawa z chwilą spełnienia przesłanek dotyczących wieku i stażu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2009 r., I UK 352/08, LEX nr 513014 oraz uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2009 r., I UZP 7/09, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 141). Z wiążących ustaleń faktycznych wynika, że powód złożył wniosek o emeryturę dopiero na początku 2008 r. i z tej przyczyny pozbawione znaczenia są rozważania dotyczące skutków wyroku

Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 października 2007 r., P 10/07 oraz nowelizacji art. 29 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Skoro powód przed osiągnięciem "normalnego" wieku emerytalnego 65 lat nie wystąpił z wnioskiem o przyznanie mu emerytury na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, to nie mógł "w świetle nowelizacji art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS" nabyć prawa do tej emerytury w dniu rozwiązania stosunku pracy.

Zarzut obraży art. 18^{3a} k.p. jest chybiony przede wszystkim dlatego, że oparto go na twierdzeniach faktycznych niestanowiących podstawy zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). W podstawach faktycznych wyroku Sądu Okręgowego nie znajdujemy ustalenia, że pozwana odmówiła wypłaty odprawy emerytalnej tylko trzem pracownikom (w tym powodowi), podczas gdy "w zbliżonym bądź identycznym stanie faktycznym i prawnym" innym pracownikom wypłaciła odprawę emerytalną przewidzianą w regulaminie PDO, w tym także pracownikom, którzy w dniu rozwiązania umowy, nie posiadali uprawnień emerytalnych. Poza tym, do złamania zasady równego traktowania pracowników mogłoby dojść tylko wówczas, gdyby powód spełnił przesłanki nabycia prawa do odprawy, lecz jej nie otrzymał, podczas gdy inni pracownicy taką odprawę otrzymali.

Mając na względzie powołane okoliczności, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. i odstąpił od obciążenia powoda obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz strony pozwanej na mocy art. 102 k.p.c.